

Ljósmóðir í Betlehem

Það er árla morguns og leið mín liggur frá Jerúsalem til Betlehem sem er um 25 mínútna akstur. Sólarupprisan er einstök hér í landinu helga, við mér blasir eldrauður Jórdaníufjallgarðurinn í fjarska og græn ólífutrén í vegkantinum þegar ég nálgast varðstöð Ísraelshers inn í Betlehem. Gráir fyrir járnum hleypa ungir hermenn mér í gegn. Ég sé fjölda Palestínumanna fara fótgangandi í gegnum varðstöðina undir smjásjá hersins, á leið til vinnu í Jerúsalem. Palestínumönnum búsettum í Betlehem er óheimilt að aka bíl til Jerúsalem og þurfa því að taka sérstakar rútur til vinnu. Betlehem tilheyrir Vesturbakkanum og Palestínu, borgin er umkringd múrum og kemst enginn til og frá henni nema að fara í gegnum varðstöðvar hersins. Hér í Palestínu hefur fólk búið við hernám Ísraels frá 1967. Um aldamótin síðustu fóru mýrar að rísa í kringum hverja palestínsku borgina á fætur annarri með tilheyrandi skerðingu á ferðafrelsi og lífskjörum fólks almennt.

Ég held ferð minni áfram, við götuna skammt fyrir innan varðstöðina stendur palestínskur kaffisölumaður. Ég stöðva bílinn og fæ mér rjúkandi heitt arabískt kaffi. „Friður sé með þér,“ segir hann á arabísku og brosir um leið og hann kveður. Brátt er ég komin á spítalann Holy Family Hospital. Spítalinn stendur á fallegum stað skammt frá fæðingarstað Jesú. Kapólsku góðgerðasamtökin Order of Malta sjá um reksturinn, starfsfólkið er palestínskt en framkvæmdastjórinn franskur. Spítalinn, sem samanstendur af fæðingardeild, vökudeild, skurðstofu og sængurkvennadeild, þjónustar palestínskar konur og er þjónustan talin sú besta sem þær eiga völ á. Konurnar koma víða að úr Palestínu til að fæða og fæðingar síðasta árs voru 3.568 talsins og fer þeim fjölgandi ár frá ári. Spítalinn sinnir flóttamönnum en í Betlehem eru til

Anna Rut með ljósubarnið sitt.

að mynda tvær flóttamannabúðir. Palestínskir flóttamenn eru um 793 þúsund á Vesturbakkanum. Spítalinn sinnir auk þess bedúinakonum en þær eru hirðingjar sem lifa við mjög frumstæð skilyrði í eyðimörkinni. Líf kvennanna er oft á tíðum erfitt, sérstaklega hirðingjanna og þeirra sem búa í flóttamannabúðunum. Bedúinakonur eiga að meðaltali 8–12 börn hver. Fæðingartíðni meðal annarra palestínskra kvenna er 4,1 og hefur dregist saman undanfarin ár og notar 57% þeirra getnaðarvarnir. Meðalaldur kvenna við giftingu er 20 ár en fimmtungur þeirra giftast hins vegar fyrir 18 ára aldur. Rúm 4% búa við fjölkvæni. Rúmlega þriðjungur kvenna býr við heimilisofbeldi og fer það síst minnkandi. Samkvæmt lögum er heimilisofbeldi ekki bannað en rætur þess má m.a. rekja til feðraveldisins sem þær búa við ásamt hernáminu og skertra tækifæra sem því fylgja, einkum atvinnuleysis. Menntunarstig palestínskra kvenna er hátt miðað við önnur Mið-Austurlönd en engu að síður eru 38% þeirra án atvinnu. Múlimskar konur hylja hár sitt og ganga gjarnan í kápum þótt hásumar sé og hitinn óbærilegur. Fáar eru hins vegar í búrkum eða hylja sig algerlega. Í Betlehem eru um 20% íbúanna kristnir Palestínumenn en kristnar konur hylja ekki hár sitt.

Ljósmóðir hér í fullu starfi er með um 130 þúsund ISK á mánuði í byrjunarlaun. Vinnuvikan er 40 klst. Mönnun hljóðar upp á 4 ljósmæður, að deildarstjóra meðtöldum, á morgunvakt og kvöldvakt og 3–4 á næturvakt, álagið er því oft á tíðum mikið á hverja ljósmóður. Vaktaskýrslan er skrifuð 2 vikur í senn og lögð fram 2–4 dögum áður en hún tekur gildi svo lítið ráðrúm gefst til að skipuleggja frítíma. Fæðingarorlof hjá ljósmóðum er ekki nema 70 dagar eða 10 vikur.

Lífið á fæðingardeildinni er um margt ólíkt því sem ég á að venjast. Menningarmunurinn er talsverður og er hinn arabíski heimur almennt hávaðasamur, lítið fer fyrir næði og tillitsemi. Það tók mig langan tíma að venjast þessu. Fæðingarstofurnar eru t.d. ávallt opnar og hljóð berast auðveldlega á milli herbergja. Starfsfólkið er svo á ferðinni út og inn af stofunni. „Þín kona“ er ekki látin í friði af öðru starfsfólki, sem stundum gerist forvitið og vill til dæmis vita hver útvíkkunin sé og skellir sér því í innri skoðun að öllum forspurðum. Þegar líður að fæðingunni sjálfri er samvinnuhugsjónin við völd og allir sem vettlingi geta valdið taka þátt. Sannkolluð Hollywood-stemning skapast með víðeigandi hvatningarhrópum sem heyrast um alla deildina. Foreldrarnir fagna sérstaklega ef drengur fæðist en síður ef um stúlku-barn er að ræða.

Þó svo spítalinn sé yfirhöfuð snyrtilegur er hreinlætisstuðullinn ekki eins hár og ég á að venjast. Konurnar þurfa að koma með sína eigin sápu því það er ekki sjálfgefið að sápa sé inni á baðherbergi konunnar. Þetta er einkar bagalegt þar sem allar konur fá til dæmis hægðalosandi í byrjun fæðingar. Við ljósumnar höfum einn vask á deildinni til að þvo okkur. Sá vaskur er frammi á gangi, fyrir framan skurðstofuna, svo það eru oft ansi mörg skref í vaskinn til að þvo sér. Ég ákvað því að koma með mína eigin sápu og þvæ mér á baðherbergi konunnar. Handspritt eru fyrir utan stofurnar en ekki inni á þeim, ætluð aðstandendum. Ég laumast oft til að taka sprittbrúsann til mín inn á stofuna. Ræstingarstarfsfólki er aðeins ætlað að þrifa gólfín, annað sjá ljósmæðurnar um.

Konum er ekki gefinn langur tími til að fæða og fæðingarnar eru keyrðar áfram. Belgjarof er gert hjá öllum konum í upphafi fæðingar. Hvað varðar hinar ýmsu tíðnitölur þá eru um 30% fæðinga gangsetningar og keisaratiðnin er 25%. Tíðni episiotomia hjá frumbyrjum er

58% en þó ekki nema 3% hjá fjölbyrjum. Hvað varðar börnin, þá er nýburadauði (dáin á fyrsta mánuði) 2.72/1000. Í samanburði er þessi tala 1.4/1000 á Íslandi 2014.

Óskalisti hinnar fæðandi konu er óþekkt fyrirbæri hér. Þær liggja fyrir að mestu og hreyfa sig lítið. Reglur kveða á um að óheimilt sé að fara úr rúmi eftir mænurótardeygingu. Heimilt er að taka einn aðstandanda með sér í fæðinguna og yfirleitt er það móðir konunnar eða tengdamóðir. Eiginmaðurinn skýst meira inn af og til en er sjaldan hennar aðal stuðningsaðili. Það eru ekki allar konur svo lánsamar að hafa með sér aðstandanda og eitthvað er um að þær kærir sig ekki um það. Aðstandendurnir eru oftast ekki hlédrægir. Þeir eru duglegir að biðja til Allah í fæðingunni og á það jafnframt við um konurnar sjálfar. Mér finnst það virkilega notalegt að heyra þær biðja og skapar það róandi stemningu mitt í öllum hamaganginum sem oft er á stofunum. Að öðru leyti fer að öllu jöfnu lítið fyrir aðstandendum.

Nýbökud móðir áamt aðstandanda og Önnu Rut.

Það sem stingur mig einna mest í hjartað hér er skortur á umhyggju. Við ljósmæður tölum gjarnan um það að listin við ljósmóðurstarfið sé einmitt að veita konunni og aðstandendum hennar umhyggju á ólíkan hátt; með nærveru, uppörvandi samskiptum, nuddi og öðru þar sem markmiðið er að auka vellíðan hennar og stuðla að aukinni stjórn konunnar á aðstæðum. Tungumálaörðugleikar gera mér örðugt fyrir að fylgjast með samskiptum almennt en hér er töluð arabíska. Mín upplifun er þó sú að ljósmæðurnar tali oft til kvennanna í skipunartón. Þær koma lítið sem ekkert við konurnar nema á tæknilegan hátt, eins og t.d. þegar sett er upp nál. Ekkert er um faðmlög né kossa eftir fæðinguna. Aldrei hef ég orðið vitni að því að ljósmóðir nuddi konu eða veiti henni aðrar verkjastíllandi meðferðir nema þær læknisfræðilegu, eins og glaðloft, lyf og deyfingar. Ljósmæðranemar koma reglulega á deildina. Með nemum fylgja oft nýir og ferskir vindar og er síður líklegt að þær séu útbrunnar í vinnu. Ekki get ég hins vegar séð að þær vinni neitt öðruvísi og að umhyggja sé eitthvað sem þeim sé uppálagt

að sýna. Vinna þeirra gengur út á verklega þætti og observation.

Ég hef mikið velt þessu fyrir mér enda er umhyggja, eins og áður segir, einn af lykilþáttum ljósmóðurstarfsins. Menningin er á margan hátt öðruvísi hér en heima. Barnsfæðing er fremur hversdagslegur viðburður og ekkert til að gera stórmál úr að áliti fólks. Þú færð ekki einhverja sérmeðferð þótt þú sért að fæða barn, þetta er bara hlutverk þitt sem kona og daglegt brauð í hinum palestínska heimi. Ein af þeim skýringum sem ég hef einnig fengið er sú, að fólk hefur búið við harðræði og misrétti vegna hernáms Ísraelsmanna í tug á ára. Daglega eru mannréttindi fólks fótum troðin og þetta umhyggjuleysi gæti verið ein af birtingarmyndum þess ástands. Palestínskt þjóðfélag er einnig mjög stéttskipt. Ljósmæður eru menntaðar og það gefur þeim ákveðið vald til að vera við stjórn og skipa fyrir. Ég hef hins vegar komist að því að snerting er langt í frá tabú hér um slóðir. Þær konur sem ég hef sinnt hafa verið yfir sig ánægðar þegar ég hef kysst þær og knúsað, nuddað og haldið í höndina á þeim.

Eins og áður segir þá er gerð episíotomia hjá meiri en helmingi frumbyrja. Spöng þeirra er deyfð áður en episíotomian er gerð en það læðist að mér sá grunur að ekki sé bætt mikið á þá deyfingu þegar sauma á svæðið saman. Ekki er vaninn að deyfja urethral-svæðið og labiur ef þar kemur rífa. Ég tala fyrir daufum eyrum um xylocain sprej og staðbundna deyfingu. Svo mikið fékk þetta á mig að ég fékk sent Xylocain sprej að heiman og hélt að það myndi vekja lukku. Því er skemmt frá að segja að gjöfin frá Íslandi fékk fremur lítinn hljómgrunn meðal ljósmæðranna. Annað sem kom mér á óvart hér er að ljósmæðurnar virðast hafa takmarkaðan áhuga á að skiptast á hugmyndum við mig um fæðingahjónustuna og ræða mismunandi aðferðir. Að sjálf-sögðu skýra tungumálaörðugleikar þetta að hluta en alls ekki að öllu leyti, því flestar ljósmæðurnar eru ágætlega talandi á ensku.

Til gamans má geta þess að samveran í morgunmatnum er heilmikil upplifun og þar kemur glöggt fram hin arabíska gestrisni sem er einstök. Ljósmæðurnar koma með brauð, hummus og ýmislegt grænmeti að heiman sem borið er fram sameiginlega. Borðað er með höndunum og ekkert tiltökumál að hafa fingurna í matnum. Þessu er síðan skolað niður með vel sætu tei og líflegar umræður eru við borðhaldið, á arabísku.

Starf mitt á The Holy Family Hospital síðastliðna 5 mánuði hefur verið einkar áhugavert og lærdómsríkt, einkum og sér í lagi að upplifa þennan menningarmun sem ég hef lýst hér að framan. Því er ekki að neita, að ég mun meta íslenska fæðingahjónustu enn betur en áður eftir þessa vist

Að taka á móti börnum hér í Betlehem gefur ljósmóðurstarfinu ákveðna upplifun sem seint gleymist.

Anna Rut Sverrisdóttir
ljósmóðir

HEIMILDIR:

Fæðingaskrá The Holy Family Hospital, 2015.

"Palestinian Women"; Palestinian academic society for the study of international affairs (PASSIA), Jerusalem, 2015.

Á kaffistofu starfsfólks.